

OSLAVY 17. KVĚTNA JAKO ZRCADLO HISTORICKÉHO VÝVOJE NORSKÉ SPOLEČNOSTI

PAVLA BARTÁSKOVÁ

The paper deals with the history of the Norwegian Constitution Day and the 200th anniversary of the adoption of the constitution. The Norwegian constitution was adopted on May 17th, 1814 in Eidsvoll. In 1947 May 17th was declared a Norwegian national holiday but the date had already been commemorated for more than 150 years before it. The celebrations have reflected the development of the Norwegian society and the struggle for modern democratic state.

Key words: Constitution Day; national holiday; year 1814; Norway; Norwegian history parade.

1. Úvodem

Cílem tohoto článku je přiblížit historii nejvýznamnějšího státního svátku Norska, tzv. Dne ústavy (*Grunnlovsdagen*), každoročně slaveného 17. května. Právě letošního roku si Norsko připomíná dvoustleté výročí vzniku svého základního státního dokumentu, tj. norské ústavy. Přestože oficiálně byl státem 17. květen jako vzpomínka na ústavu uznán až zákonem ze dne 26. dubna 1947,¹ předcházel tomuto okamžiku již více než stoletý vývoj. Historickým základem norského Dne ústavy je rok 1814, kdy byla norská ústava přijata a zároveň se rozpadla dánsko-norská unie, v níž Norsko dlouhá léta zastávalo roli podrobené země. Postupem času se 17. květen stal dnem oslav, připomínek, agitací za povzbuzení národního uvědomění a nakonec nejdůležitějším dnem norské státnosti. Události pořádané u příležitosti tohoto data lze použít jako pomyslné zrcadlo událostí, které hýbaly norskou společností. 17. květen se navíc stal symbolem boje za norské a moderní demokratické hodnoty.

Stejně jako jakýkoliv jiný společenský fenomén jsou státní svátky, jejich pojetí a reflexe u obyvatelstva vystaveny kontinuálnímu vývoji. Při detailním pohledu do norského prostředí zjistíme, že v případě oslav spojených se 17. květnem jde především o zachycení stěžejních momentů dějin Norska od patriotistického „jásání“ nad vznikem samostatného státu přes konflikty na politické a společenské rovině až po pojetí oslav jako sjednocujícího prvku moderního norského multikulturního společenství. Uplynulých dvě stě let bylo dobou převratných událostí, které zformovaly současnou norskou společnost. Řada z nich se také přímo či nepřímo zapsala do historie oslav Dne ústavy.

Dvousté výročí je bezesporu vhodným okamžikem k zamyšlení nad významem událostí roku 1814. Je více než patrné, že přijetí norské ústavy dalece přesahuje rámec výlučně historického bádání či pohled čistě právnícký. Jedná se o fenomén multidisciplinárního charakteru, okamžik, který ovlivnil společnost na mnoha rovinách, a proto může být zpracován z různých perspektiv. Zde podávaný obraz je průřezem stěžejních momentů v oslavách 17. května, které v sobě reflektovaly vývoj norské společnosti.

¹ Lovdata: *Lov om 1 og 17 mai som høytidsdager*, <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1947-04-26-1>, 6. 1. 2014.

2. Historický kontext vzniku Dne ústavy

K pochopení významu 17. května pro Norsko je třeba uvést alespoň základní historické souvislosti vztahené k tomuto datu. Od roku 1319 se Norsko opakovaně stalo součástí unií se sousedními skandinávskými státy.² Ve svazcích s ostatními skandinávskými zeměmi Norsko zastávalo pozici slabšího člena, což mělo negativní dopad na přirozený vývoj země. Zásadní zlomový bod znamenal rozpad unie s Dánskem v roce 1814. Spojení těchto dvou zemí bylo ukončeno na základě smlouvy podepsané v Kielu, podle níž Dánsko mělo postoupit Norsko Švédsku.³ Proti tomuto plánu však Norsko vystoupilo, záhy si zvolilo vlastního krále⁴ a 17. května 1814 přijalo v Eidsvollu vlastní ústavu.⁵ Osamostatnění se Norska z po několik století trvajících unijních svazků představovalo převratnou politickou změnu a 17. květen byl proto právem zapsán do dějin jako jeden z milníků na cestě za moderním norským státem. Samostatnost Norska však nebyla Švédskem, které si zemi s odvoláním na Kielskou smlouvu nárokovalo, uznána a po krátkém ozbrojeném konfliktu byla v srpnu 1814 podepsána tzv. Konvence z Mossu. Tento dokument se stal faktickým základem pro vytvoření personální unie se Švédskem.⁶ Jeho hlavními body byla abdikace norského krále Kristiána Frederika a uznání norské ústavy Švédskem.

První veřejné oslavy 17. května, stejně tak jako ročníky následující, je tedy nutné vidět ve světle výše popsaných událostí. Přípomínky výročí ústavy se pravděpodobně vůbec poprvé odehrály v Trondheimu již rok po jejím přijetí, tj. v květnu roku 1815.⁷ Jejich iniciátorem byl Mathias Conrad Peterson, žurnalista, obchodník a patriot, který byl zastáncem samostatného Norska a po roce 1814 se aktivně prosazoval ve veřejném životě. Dokázal využít tisk k podpoře myšlenky svobody. Právě z obavy o svobodu slova v tisku a případného nárůstu moci v rukou unijního krále a ve jménu obrany ústavy usiloval o společné připomínání 17. května. Zároveň bylo jeho záměrem probudit u norských obyvatel z nižších společenských vrstev aktivní politické uvědomění a angažovanost.

Nejtypičtějším prvkem oslav Dne ústavy je až do současnosti lidový průvod, který norský státní svátek výrazně odlišuje od tradičního pojetí svátků v podobě vojenských přehlídek a oficiálních vystoupení a projevů hlavních představitelů státu v jiných zemích. Jeho počátky sahají do roku 1826 a opět do Trondheimu.⁸ Trvalo řadu desítek let, než průvod nabyl dnešního charak-

² Z významnějších jmenujme tyto: Kalmarská unie jako spojení Dánska, Švédska a Norska (1397–1523), personální unie s Dánskem (1536–1814), personální unie se Švédskem (1814–1905).

³ K tomuto rozhodnutí došlo v důsledku napoleonských válek, kdy Dánsko stálo na straně poražených, Švédsko naopak mezi vítěznými mocnostmi.

⁴ Norským králem se v květnu roku 1814 stal původní místodržící Norska, dánský princ Kristián Frederik.

⁵ Shromáždění v Eidsvollu, známé jako *Riksforsamlingen*, se konalo od 10. dubna do 20. května 1814. Zúčastnilo se jej 112 reprezentantů z různých správních úrovní a společenských vrstev. Byli mezi nimi zástupci jednotlivých oblastí Norska, měst, vojska i flotily, úředníci, sedláci, obchodníci. Účastníci byli rozděleni do několika komisí, které se zabývaly konkrétními problémy. Nejdůležitější z nich byla skupina pracující na konceptu ústavy. (Stortinget: *Eidsvoll og Grunnloven 1814*, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Eidsvoll-og-grunnloven-1814/>, 22. 1. 2014).

⁶ Vznik unie je datován ke 4. listopadu 1814. Oficiální název zněl „Spojená království Švédska a Norska“ (*De forenede kongeriger Norge og Sverige*). Každá ze zemí měla vlastní parlament, ústavu a samosprávu. Společným zajišťujícím elementem těchto dvou autonomních zemí měla být osoba krále. V rámci unie platila jednotná zahraniční a finanční politika. Švédsko, hospodářky vyspělejší a bohatší, v tomto spojení nicméně zastávalo dominující roli a rovnocenné postavení zemí tak bylo narušeno. Král, sídlící ve Stockholmu, pro Norsko vybíral svého zástupce. Zároveň si nárokoval právo schvalovat či případně vetovat zákony, které prošly norským parlamentem. Dále usiloval o získání pravomoci o rozhodování o rozpuštění parlamentu a jeho personálním obsazení.

⁷ Eidsvoll 1814: *1824 – Forsvar Grunnloven*, <http://www.eidsvoll1814.no/default.aspx?aid=9068574>, 22. 12. 2013.

⁸ V popředí příprav prvního průvodu stál opět Mathias Conrad Peterson. Petersenova iniciativa byla v kontextu doby jevem unikátním. Navzdory tomu, že byl přísluškem městské elity, usiloval o zapojení středních a nižších vrstev.

teru a jeho vývoj a proměny od počátku až do aktuální podoby lze přeneseně přirovnat k demokratizačnímu procesu, kterým během uplynulých 200 let prošla norská společnost. Do výše uvedeného prvního dokumentovaného lidového průvodu z roku 1826 se mohla zapojit jen část soudobého obyvatelstva. S ohledem na tehdejší nerovnocenné, běžně praktikované, postavení mužů a žen ve společnosti bylo přirozené, že mezi jeho účastníky nebyly žádné ženy ani dívky. Společnost rovněž byla poměrně striktně diferenciována na vyšší vrstvu reprezentovanou měšťany a úřednictvem a nižší vrstvu složenou z rolníků. Postupem času se však zapojení lidových vrstev v průvodech stále více rozšiřovalo.

3. Proměny oslav ve vztahu k historickým a společenským událostem

Již krátce po prvních veřejných akcích uspořádaných k 17. květnu tehdejší král Karl Johan⁹ vydal nařízení regulující oslavy Dne ústavy. Na základě tohoto opatření bylo od roku 1828 nadále akceptovány pouze individuální připomínání roku 1814. K tomuto kroku krále vedlo nikoliv neoprávněné přesvědčení, že oslavy jsou provokací namířenou proti němu a zejména proti Švédsku, s nímž Norsko v této době bylo v personální unii. Ve snaze zamezit od počátku jakýmkoliv radikálním počínům byly proto veřejné aktivity u příležitosti 17. května preventivně zakázány. Alternativou květnových oslav se měla stát připomínání 4. listopadu 1814, kdy byla v norském *Stortingu*¹⁰ schválena personální unie se Švédskem a švédský král uznán jako oficiální hlava země. Tyto pokusy však nebyly příliš úspěšné a mezi širokou veřejností se neujaly. Listopadový svátek tak byl nadále slaven pouze oficiální reprezentací a přívrženci unie se Švédskem.¹¹

K zásadnímu vyhocení situace došlo roku 1829. Přes králův zákaz pokračoval studentský spolek *Studentersamfundet* v Kristianii v přípravách aktivit v souvislosti s blížícím se květnovým výročím.¹² Shodou okolností právě 17. května příplula do Kristianie¹³ loď *Constitutionen*, kterou za bujarého jásání vítaly v přístavu zástupy hrdých Norů. Navečer se lidé spontánně přesunuli do centra Kristianie na náměstí *Stortorvet*. V tomto okamžiku již byla v pohotovosti policie požadující po shromážděných, aby se rozešli. Protože dav na výzvy nereagoval, bylo povoláno jezdeckto a policie podnikla proti shromážděným brutální zásah. Mnoho účastníků bylo pozatýkáno a předvedeno k výslechům. Odpovědí na tyto události byly následujícího roku pouliční demonstrace. Událost z roku 1829 vstoupila do dějin jako *Torvslaget* („bitva na náměstí“).¹⁴

Negativní postoj k 17. květnu ze strany unijního krále přetrval po celou dobu panování Karla Johana. Ke změně došlo až poté, co jej roku 1844 na trůnu vystřídal jeho syn Oskar I. Odras nového přístupu je možné spatřit nejen ve vztahu k oslavám norského národního dne. Za vlády

⁹ Norským králem v rámci unie v letech 1814–1844.

¹⁰ Název norského parlamentu.

¹¹ Oslavy 4. listopadu měly ve srovnání s květnovým svátkem pompéznější a honosnější charakter.

¹² Původní název pro Oslo.

¹³ Právě z iniciativy spolku *Studentersamfundet* byly v Kristianii pořádány jedny z prvních aktivit spjatých s připomínkou 17. května. Členové zároveň patřili k horlivým odpůrcům zákazu Karla Johana. Nejvýraznější osobnost norské společnosti a veřejného života této doby byl bezesporu Henrik Wergeland. Působil jako spisovatel a byl společensky i politicky velice angažovaný. Zejména v dřívějších dobách býval dokonce označován za toho, kdo stál u zrodu oslav 17. května. Toto mylné tvrzení, které má svůj základ v 80. a 90. letech 19. století, už nicméně bylo překonáno. Wergelandův otec byl jedním z „mužů ústavy“ (*grunnlovsmennene*) z roku 1814 a stál bezprostředně u jejího vzniku.

¹⁴ Wergeland08: *17. mai-kongen*, <http://www.wergeland2008.no/moet-henrik/laeringsaktiviteter/mennesket-og-forfatteren/17-mai-kongen/>, 29. 12. 2013.

krále Oskara I. bylo celkově přehodnoceno postavení Švédska vůči Norsku a byly zavedeny principy vedoucí k větší rovnoprávnosti těchto dvou zemí.¹⁵ Jedním z dokladů je skutečnost, že právě roku 1844 byl uspořádán první oficiální veřejný průvod v Kristianii. Oslavy od tohoto bodu zároveň začaly dostávat pevnou podobu. Zřetelné bylo zejména narůstající zapojení širšího spektra společnosti, stále však omezené pouze na muže. Stejně jako v počátečních pokusech o průvody byli jednotliví účastníci chápáni především jako příslušníci a reprezentanti různých profesních sdružení, ke kterým patřili.

Dalším významným krokem, který měl napomoci při překonávání propasti mezi společenskými vrstvami a výrazně pozměnil charakter oslav do budoucna, se stalo zavedení tradice chlapeckých průvodů. Otcem této myšlenky byl Peter Qvam, jenž se ideou zabýval už v roce 1869. Jeho návrh intenzivně podporoval, rozvíjel a nakonec dovedl k realizaci Bjørnstjerne Bjørnson.¹⁶ O rok později se tak díky jejich společnému úsilí poprvé objevil průvod chlapců ze státních a soukromých škol. Sloučení dětí do jednoho průvodu bez ohledu na jejich příslušnost k různým sociálním vrstvám bylo v norské stratifikované společnosti radikální novinkou. Za vznikem dětského průvodu je třeba opět hledat širší politické a společenské souvislosti. Počátek 70. let 19. století byl charakteristický vypjatou atmosférou a Bjørnsonovu iniciativu lze tedy chápat jako pokus o usmíření mezi opozičními tábory.¹⁷ Zatím však stále zůstalo zachováno omezení z genderového pohledu, protože průvody byly vyhrazené pouze pro chlapce. Průlom přišel až roku 1889, když se v Kristianii poprvé objevil společný průvod chlapců a dívek.¹⁸ Ani tehdy ale jejich pozice nebyla zcela rovnocenná. Chlapci hrdě nesoucí norské vlajky symbolizovali politickou budoucnost země, zatímco dívky oděné v bílých šatech s květinovými věnci byly chápány jen jako „ozdoba“. Důležitým faktem však zůstává, že v okamžiku, kdy byly průvody dospělých štěpeny pod vlivem politických sporů, se průvod dětí stal sjednocujícím elementem květnových oslav. Aktivní zapojení škol do průvodů se následně staly jejich významnou součástí.¹⁹

V průběhu 70. a 80. let 19. století docházelo k vyostřování sporů mezi původní vládnoucí třídou, tj. vyššími státními úředníky a politicky se stále zřetelněji projevující liberální skupinou rolníků a měšťanstva. Napnutá situace vyvrcholila vznikem dvou politických stran, konzervativní strany *Høyre* a liberální strany *Venstre*. Pod vlivem těchto událostí došlo rovněž ke změně přístupu k 17. květnu. Po zavedení parlamentarismu roku 1884 se oslavy 17. května staly pro jednotlivá politická uskupení nástrojem k prosazování vlastních cílů. V tomto období už nefungovaly jako sjednocující fenomén. Každé z uvedených politických uskupení je naopak používalo jako prostředek pro upevňování vlastní pozice vůči protistraně. Přípomínky historických událostí z roku 1814 probíhaly ve službách příznivců i odpůrců unie se Švédskem, bojovníků za všeobecné hlasovací právo a dalších hnutí a jejich požadavků. Svátku viditelně využila strana *Arbeiderpartiet* (Strana práce), pro niž se stal platformou ke komunikování vlastních politických

¹⁵ Kongehuset.no: *Kong Oscar I (1799–1859)*, <http://www.kongehuset.no/artikkel.html?tid=27425&sek=27067>, 6. 1. 2014.

¹⁶ Přední norský spisovatel, básník a dramatik, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1903. Zároveň byl velmi aktivní v kulturním, veřejném a politickém životě. Bjørnson vystupoval jako odpůrce unie se Švédskem, zasazoval se o její rozpad a osamostatnění se Norska.

¹⁷ Přesto i zde sledujeme stopy aktuálních sporů. Vedla se například debata o tom, zda by měli chlapci v průvodu nést unijní či čistě norskou vlajku.

¹⁸ Zapojené dívky byly žačkami soukromé školy *Ragna Nielsens skole*.

¹⁹ To pravděpodobně souvisí s tradičním postavením učitele v dřívější společnosti. Teritorium jeho vzdělávacího a moralizujícího působení nebylo omezeno jen na školní prostředí. Byl chápán jako autorita pro celou příslušnou komunitu. Přestože se tyto poměry změnily, stěžejní úloha učitelů a potažmo škol při oslavách zůstala zachována.

záměrů. Mezi nimi to byl především právě boj za všeobecné hlasovací právo.²⁰ Konkrétními příklady událostí z této doby jsou roky 1881 a 1888. V prvním případě bojkotovali oslavy přívrženci pravicové strany *Høyre*. Jejich protest byl namířen proti skutečnosti, že řeč u příležitosti Dne ústavy a odhalení Wergelandovy sochy v Kristianii měl pronést Bjørnstjerne Bjørnson jako přední představitel levicové strany *Venstre*.²¹ Roku 1888 se naopak od hlavních oslav a průvodu tradičně směřujícímu ke královskému paláci *Slottet* odtrhla strana *Venstre* a společně se sociálními demokraty uspořádala vlastní protestní průvod.²²

Nová vlna euforie a pocitu jednoty byla odstartována až po rozpadu personální unie se Švédskem roku 1905.²³ Spory byly dočasně odloženy, aby byl dán průchod oslavám vytoužené a definitivní nezávislosti Norska. Tato nálada se oslavami nesla až do stoletého výročí přijetí ústavy v roce 1914. Po vzniku samostatného státu se do oslav 17. května zapojili také příslušníci norské královské rodiny. Poprvé se na balkoně královského paláce *Slottet*²⁴ u příležitosti květnového svátku objevili roku 1906 král Haakon a královna Maud, aby pozdravili kolem procházející dětský průvod. Od té doby sledovali členové královské rodiny každoročně průvod ze svého paláce. Tento zvyk přetrvával jen s dvěma krátkými odmlkami²⁵ až do dnešní doby.

S počátkem 20. století však nabíraly oslavy Dne ústavy znovu na své radikálnosti. Politická vyhraněnost se ve 20. a 30. letech 20. století na 17. květnu projevovala více než kdy dříve. Rozpory mezi střední a dělnickou vrstvou rezonovaly v oslavách a pracující byli vyzýváni k bojkotu tradičních průvodů. Jako jediný stmelovací prvek přetrvaly dětské průvody stojící stranou politických tlaků.²⁶

Těžké období zažívalo Norsko během druhé světové války. Roku 1933 vznikla fašistická strana *Nasjonal Samling* (Národní shromáždění). Její původní datum založení 13. května bylo během války z propagandistických důvodů pozměněno na 17. května tak, aby se překrývalo se Dnem ústavy. Strana *Nasjonal Samling* se pokoušela zneužít hodnot, které v sobě měl tento den historicky zakotvené. Norské obyvatelstvo se však k takovým tendencím postavilo odmítavě a bojkotovalo je. Veškeré projevy spojené s propagováním národní myšlenky či identity za války byly přirozeně německými okupanty zakázány. Pro odpůrce fašismu byly připomínky 17. května naopak příležitostí, jak vyjádřit naději v obnovení národní svobody. Oslavy na některých místech nadále, ovšem v utajení, probíhaly, přestože pro všechny zapojené představovaly v případě prozrazení velké riziko.²⁷

²⁰ V době přijetí ústavy v roce 1814 požívalo hlasovací právo jen 7,5 % norského obyvatelstva. Jednalo se o privilegovanou skupinu s vysokými příjmy a majetkem a odvádějící vysoké daně. Všeobecně platné hlasovací právo pro muže bylo zavedeno v roce 1898, pro ženy až v roce 1913 (Eidsvoll 1814: *Stemmerett*, <http://www.eidsvoll1814.no/default.aspx?aid=9067801>, 23. 1. 2014).

²¹ Eidsvoll 1814: *1881 – Strid om Bjørnsons tale*, <http://www.eidsvoll1814.no/default.aspx?aid=9068581>, 23. 1. 2014.

²² Eidsvoll 1814: *1888 – Arbeidertog for stemmerett*, <http://www.eidsvoll1814.no/default.aspx?aid=9068583>, 23. 1. 2014.

²³ Oficiální datum zániku personální unie se Švédskem je 7. června 1905. Už v květnových oslavách Dne ústavy uvedeného roku ale byly vzhledem k četným probíhajícím debatám cítit nadcházející události. V oslavách tak byly zřetelně zdůrazňovány národní zájmy Norska.

²⁴ Kongehuset.no: *Feiringen av 17. mai*, <http://www.kongehuset.no/nyhet.html?tid=78630&sek=26939>, 22. 12. 2013.

²⁵ Poprvé nebyl královský pár ani ostatní členové královské rodiny při oslavách na balkoně přítomen roku 1910 v souvislosti s pohřbem otce královny Maud, anglického krále Edwarda I., podruhé byla tradice porušena za druhé světové války.

²⁶ I v případě dětských průvodů lze zaznamenat snahy o jejich zpolitizování. Příkladem je průvod z roku 1925, kdy v Oslo prošel alternativní rudý dětský průvod. V následujících letech už ale znovu městem kráčel jeden společný průvod (Eidsvoll 1814: *1926 – Internasjonalen og rode flagg*, <http://www.eidsvoll1814.no/default.aspx?aid=9068585>, 23. 1. 2014).

²⁷ Jedním z takových počínů je například průvod zorganizovaný v roce 1943 v obci Sandefjord (dnes Sandar) zachycený dokonce na dobové fotografii.

Reakcí na skončení druhé světové války byly obnovené veřejné oslavy 17. května. Zejména v prvních letech se setkávaly s větší účastí než kdy jindy. Politické napětí a stranické boje spojené s průvody let předválečných byly odloženy a nahrazeny všeobecně sdíleným nadšením ze znovu nabyté svobody a velebením demokratických hodnot. Vrcholem byl opět dětský průvod symbolizující soudržnost a optimistické vzhlížení k budoucnosti země. V tomto národním sjednocení po druhé světové válce se příkladně odráží princip skupinové identity. Čím větší je vyvíjen vnější tlak na určitou skupinu, tím je dané společenství soudržnější.²⁸

Ani v době poválečné se oslavám a průvodům nevyhnuly odrazy aktuálních událostí v politice a společnosti. Na politické rovině se v 70. letech odehrávaly spory o vstup do Evropské unie rozdělující norskou společnost na dva vyhraněné tábory. Názory těchto dvou skupin byly ventilovány skrze veřejné projevy i motta, která se v průvodech objevovala.²⁹ Poté, co diskuze ohledně začlenění Norska byly rozhodnuty referendem,³⁰ začala oslavám opět dominovat myšlenka soudržnosti.

Výrazným způsobem zasáhly den symbolizující norskou státnost a identitu také důsledky nově se rodící multikulturní společnosti v Norsku. Problematika imigrace a následné integrace přistěhovalců do norské společnosti tak našla svůj odraz v oslavách květnového svátku. Jako ústřední téma se objevila otázka, zda mají být imigranti zahrnuti do tradičních průvodů a přeneseně zároveň do norské společnosti, nebo zda naopak mají zůstat stranou. Proti sobě vyvstaly dva opoziční přístupy: etnický, prosazující vyloučení neetnických Norů z aktivního zapojení oslav, a demokratický, naopak zdůrazňující zachování stejných práv pro všechny osoby žijící v Norsku bez ohledu na jejich původ. S prvním uváděným se ve svém boji o rasově čisté Norsko identifikovalo neonacistické hnutí. Z jejich strany se ozývala kritika začleňování příslušníků jiných etnik do květnového průvodu vedoucí v nejvyhrocenějších případech dokonce až k zastrahování a vyhrožování. Tyto postoje se však setkaly s odmítavou reakcí většinové společnosti, jež se přidala k podpoře rovnoprávného postavení etnických menšin v Norsku. Dokladem je rok 1983. Škola Sagene v Oslo byla vystavena hrozbám bombového útoku neonacistů, kteří byli odpůrci účasti dětí imigrantů v průvodu.³¹ V první fázi se proto vedení školy rozhodlo zrušit veškeré akce spojené s oslavami. Následovaly velké politické debaty a nakonec se škola do oslav 17. května se svými žáky zapojila.³² Škola Sagene svým přístupem přidala norskému státnímu svátku další morální hodnoty a zdůraznila jeho přetrvávající význam. Jednou z následných reakcí na tuto událost se stala iniciativa „17. mai for alle“ (17. květen pro všechny), jejímž cílem bylo zamezit zneužití květnového státního svátku ve prospěch rasistických myšlenek.³³ Patrně nejznámější osobou v kontextu problematiky multikulturalismu a květnových oslav je Rubina Rana³⁴. Tato žena pákistánského původu byla roku 1999 zvolena hlavou komise pro přípravu

²⁸ Připomeňme, že obdobné chování se objevilo již dříve, a to po roce 1905 po rozpadu personální unie se Švédskem a osamostatnění se Norska.

²⁹ Získat hlavní pozornost v oslavách a využít je ve svůj prospěch se podařilo získat iniciativě *Nei til EU* (Ne Evropské unii), která je proměnila v demonstraci proti vstupu do Evropské unie.

³⁰ Všeobecná referenda se konala v roce 1972 a 1994. V obou případech voliči odmítli vstup do EU.

³¹ Škola v 80. letech 20. století měla velké množství žáků s přistěhovaleckou minulostí. Dle vzpomínek Kaii Storvik byla tehdy zhruba třetina ze 300 žáků školy „nenorského“ původu (Nye meninger: *17. mai for alle!*, http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/alle_meninger/cat1003/subcat1017/thread147553/, 30. 12. 2013).

³² Nye meninger: *17. mai for alle!*, http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/alle_meninger/cat1003/subcat1017/thread147553/, 30. 12. 2013.

³³ Její činnost i nadále pokračuje, viz SOS Rasisme sentralt, <http://www.17maiforalle.no/>, 5. 1. 2014.

³⁴ Narodena roku 1956 v Pakistánu, zemřela v roce 2003 v Norsku. Byla politicky aktivní, angažovala se ve straně *Arbeiderpartiet*. Stala se prvním reprezentantem pákistánského původu v městské radě v Oslo (NRK – Østlandssendingen: *Rubina Rana er død*, <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/rubina-rana-er-dod-1.354828>, 8. 1. 2014).

svátku 17. května v Oslo³⁵ a měla vést celý průvod směřující ke královskému paláci *Slottet*. Právě kvůli své příslušnosti k minoritnímu etniku však byla vystavena výhrůžkám. Navzdory všem rizikům se průvodu zúčastnila a stala se symbolickou tváří boje za integraci etnických menšin do norské společnosti.

Specifičností norského Dne ústavy je mohutné zapojení veřejnosti. To jej dělá v jeho teritoriu zcela ojedinělým.³⁶ Řada zemí si rovněž připomíná nabytí své samostatnosti, vznik státu, státnosti apod. Unikum norského 17. května však spočívá v jeho „živosti“ a v aktivním přístupu ze strany obyvatelstva. Odborníci nabízejí různé teorie vysvětlující tuto výjimečnost. Elgenius podtrhuje klíčovou roli dětí v oslavách, která následně zaručuje účast celých rodin přicházejících podpořit své potomky. Svou roli může hrát i tzv. *dugnadsprinsippet*,³⁷ v překladu princip svépomocné práce / brigády.³⁸ Velká část práce spojené s přípravami a průběhem oslav je vykonána na bázi dobrovolnické práce. Je zřejmé, že 17. květen musí pro norské obyvatelstvo nutně být smysluplným dnem (ať už v jakémkoliv významu), na který jsou ochotni vynaložit svůj čas a energii. Pokud by pro ně z nějakého důvodu tento den přestal být atraktivním, jednoduše by se to odrazilo v jejich neaktivním přístupu.³⁹

4. Závěrem

Přes četné zvraty, kterým byl norský státní svátek během své historie vystaven, je třeba zdůraznit jeho kontinuální dodržování a oslavování. K uchování této tradice pravděpodobně přispělo několik faktorů najednou.⁴⁰ V současné době může být 17. květen nahlížen jako symbol pro celou škálu historických událostí a hodnot (Den ústavy, oslava svobody a demokracie, oslava příchodu jara, vyjádření pospolitosti a jednoty). Svou váhu neztrácí v moderní době ani historické události. Právě sepětí květnového svátku s bojem za nezávislost země v době před dosažením státní suverenity je jedním z klíčových faktorů vedoucím k jeho kontinuálnímu úspěchu.

Z předloženého přehledu je patrné, jak dlouhá byla cesta Norska za samostatností a s jakými vnitřními a vnějšími problémy se i po jejím dosažení země musela potýkat. Mnoho z těchto událostí bylo reflektováno v oslavách 17. května, což má pozitivní dopad na jeho existenci.

³⁵ Poprvé v historii v čele komise tak stanula osoba nepocházející ze Západu (NRK – Østlandssendingen: *Rubina Rana er dod*, <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/rubina-rana-er-dod-1.354828>, 8. 1. 2014).

³⁶ Viz například Dánsko (Den ústavy, 5. června) či Švédsko (Státní svátek Švédska, 6. června). V obou zmiňovaných zemích byla účast občanů na oslavách malá (Dánsko 6 %, Švédsko 15 %), zatímco v případě Norska téměř dosahuje hranice 70 % .

³⁷ *Dugnad* je typicky norským fenoménem. Jedná se o společnou dobrovolnou práci obvykle v lokální komunitě, může však mít i charakter regionální či národní akce. *Dugnad* organizuje většina spolků (sportovní kluby, pěvecké sbory apod.). Jeho význam spočívá ve vytváření sociální soudržnosti. Příkladem může být úklid určité čtvrti, prodejní akce ve prospěch podporovaných projektů, zapojení do přípravy sportovních akcí.

³⁸ Článek je součástí projektu *Grunnlovsprosjektet*. Hlavním cílem tohoto projektu je zjistit, jaký význam a dopad má norská ústava z roku 1814 na národní cítění a chápání národní identity. Více informací viz Stiftelsen Kirkeforskning KIFO, <http://kifo.no/index.cfm?id=383277>, 8. 1. 2014.

³⁹ Názornou ukázkou je nezáměr ze strany norského obyvatelstva o oslavy pořádané nacisty za druhé světové války, kteří se snažili svátek zneužít ve svůj prospěch. Místo toho byly Nory pořádané alternativní akce stojící stranou aktivní okupantů.

⁴⁰ Podrobněji viz FULLER, L. K.: *National Days / National Ways: Historical, Political and Religious Celebrations Around the World*. Westport 2004, s. 182; ELGENIUS, G.: *The politics of recognition: symbols, nation building and rival nationalism*. In: *Nations and Nationalism 2011/2*, s. 411–412.

Transformace a aktualizace oslav jsou důležitým faktorem pro jejich přetrvání do budoucnosti. Tímto způsobem nadále zůstávají živé a dávají podnět k tomu, aby byly zachovány.

Hlavním vývojovým trendem Dne ústavy se stal přechod od pojetí svátku jako obrany norské nezávislosti přes jeho funkci jako arény sloužící ke konfrontaci různých politických směrů až k současnému charakteru s důrazem na vzájemnou pospolitost a radost. To však neznámá, že by svátek v dnešní době zcela ztratil svůj podtext společenské angažovanosti. Norský Den ústavy byl v první řadě politickým fenoménem využívaným k mobilizaci mas a tento kredit si s sebou nese dál. Je to den vybízející k vyjádření základních trvalých norských hodnot a tradic, které jsou konfrontovány s aktuálními společenskými problémy a otázkami.